Työ- ja elinkeinoministeriö
Työmarkkinaneuvos Kimmo Ruth
20.10.2016

MUISTIO

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaoston kuulemistilaisuus/HE 134/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

AJANKOHTAISKATSAUS TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISTOIMISTA, NIIDEN VAIKUTUKSISTA (ML. VAIKUTUKSET ALKAVAT NÄKYÄ) JA MAHDOLLISISTA RISKIKOHDISTA.

Työllisyystilanne

Työttömyysaste nousi talouskriisin ja sitä seuranneen taantuman seurauksena 9 prosentin tasolle, ja työllisyysaste on jäänyt noin 68,5 prosentin tasolle. Työnvälitystilaston mukaan työttömiä työnhakijoita oli elokuun lopussa 342 500, ja työvoimapoliittisissa palveluissa oli 112 700 henkilöä. Työttömyyden julkiset kustannukset ovat nousseet yli 6 miljardiin euroon vuodessa. Ennusteiden mukaan työllisyystilanteen nopeaa parantumista ei ole näköpiirissä eikä hallitusohjelmassa asetettu 110 000 uuden työpaikan tavoite ei ole toteutumassa ilman lisätoimia.

Hallituskauden uudistukset ja niiden vaikutukset

Hallituskaudella sovittuja työllisyyttä lisääviä uudistuksia on listattu työllisyysvaikutuksineen liitetaulukossa. Merkittävimpiä kokonaisuuksia ovat erityisesti kilpailukykysopimus (työllisyysvaikutus 35 000), siihen liittyvät veronkevennykset (noin 25 000) ja työttömyysturvan enimmäiskeston lyhentäminen (9 000). Hallituksen huhtikuussa esittämän työllisyyspaketin vaikutusten arvioitiin olevan noin 15 000.

Arviot uudistusten työllisyysvaikutuksista ovat monelta osin karkeita ja suuntaa antavia. Osa rakenteellisten uudistusten vaikutuksista syntyy vasta pidemmällä aikavälillä.

Työmarkkinoiden haasteina ovat heikosta talouskasvusta johtuva alhainen työvoiman kysyntä, työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmat ja väestön ikääntyminen. Suomen työmarkkinoille ominainen voimakas dynamiikka on talouskriisin jälkeen heikentynyt, sillä sekä alkavien että päättyvien työttömyysjaksojen määrä on pienentynyt. Valtaosa alkavista työttömyysjaksoista, 55 %, päättyy kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta. Työttömyydestä suuri osa on kuitenkin rakenteellista, ja erityisen suuri ongelma on kasvava pitkäaikaistyöttömien määrä. Elokuussa pitkäaikaistyöttömiä oli 127 900.

Ratkaisuja työllisyyden lisäämiseksi on edelleen haettava sekä uusien työpaikkojen luomisesta, työvoiman tarjonnan lisäämisestä ja kohtaannon parantamisesta. Uusien työpaikkojen luomisessa avainasemassa ovat globaali talouskehitys, yleinen talouspolitiikka ja yrittäjyyden vahvistaminen. Työttömien nopeaa työllistymistä tukevat ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan tehdyt/tehtävät muutokset ja TE-toimistojen tehokas palvelu. Nämä ratkaisut alentavat myös pitkäaikaistyöttömyyttä torjumalla uutta tulovirtaa yli vuoden kestoiseen työttömyyteen. Olisi myös tarpeen tehdä toimenpiteitä, jotka lisäävät työvoiman kysynnän kohdentumista pitkäaikaistyöttömiin. Työssä tarvittavan osaamisen parantamiseksi ja kohtaanto-ongelmien torjumiseksi tarvitaan edelleen nuorten, aikuisten ja maahanmuuttajien ammatillisen koulutuksen ja kielikoulutuksen kehittämistä.

Työmarkkinatuen, asumistuen ja toimeentulotuen yhteensovituksen ongelmista johtuvat kannustin- ja byrokratialoukut ovat edelleen työllistymisen esteenä, vaikka parannuksia onkin tehty paljon. Vero- ja etuusjärjestelmän kannustavuuden tarkastelua onkin tarpeen jatkaa kokonaisuutena.

Työn uusiin muotoihin liittyvät muutokset on tunnistettava. Säännöllisen palkkatyön rinnalla yleistyviä ja työn tekemisen tapoja muuttavia ilmiöitä ovat esimerkiksi itsensä työllistäminen, alustatalous, jakamistalous, monityösuhteisuus, hybridiammatit ja kevytyrittäjyys. Näille on ominaista työnantajan, työntekijän ja yrittäjän välisen selvän rajan hämärtyminen. Työn uusien muotojen edistämiseksi ja työntekijän turvan varmistamiseksi on käynnissä useita selvityksiä, joiden perusteella on mahdollista arvioida lainsäädännön muutostarpeita.

Asuntomarkkinoiden toimivuus, etenkin riittävä ja kohtuuhintainen asuntotarjonta, on yksi edellytys työmarkkinoiden toimivuudelle erityisesti pääkaupunkiseudulla.

EU:n ja OECD:n työllisyyssuositukset

EU on antanut Suomelle talous- ja kasvustrategian puitteissa maakohtaiset suositukset. Työllisyyden osalta EU suosittaa, että Suomi toteuttaa vuosina 2016 ja 2017 toimia, joilla se:

- varmistaa työmarkkinaosapuolten roolia kunnioittaen, että palkanmuodostusjärjestelmä lisää paikallista sopimista ja poistaa jäykkyyksiä sekä edistää näin kilpailukykyä ja vientiteollisuusvetoisempaa lähestymistapaa;
- lisää kannustimia työn vastaanottamiseen ja varmistaa, että käytössä on kohdennettuja ja riittäviä aktiivisia työmarkkinatoimenpiteitä, myös maahanmuuttajataustaisille ihmisille;
- toteuttaa toimenpiteitä, joilla vähennetään alueellista ja osaamiseen liittyvää kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuutta.

OECD on useissa raporteissaan antanut Suomelle seuraavia suosituksia:

- Työllisyyttä on parannettava panostamalla työntekijöiden osaamiseen
- Työmarkkinoiden joustavoittaminen ja työnteon kannustimien lisääminen ovat tarpeen osallistavan kasvun aikaan saamiseksi
- Ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa myös perustaitoja
- Äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan sekä kotihoidontuen kokonaiskestoa tulee lyhentää. Tämä kannustaa naisia osallistumaan aktiivisemmin työmarkkinoille.
- Työttömyysetuusjärjestelmää tulee uudistaa työntekoa kannustavaan suuntaan.